

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURULU ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI YÖNERGESİ (DEÜ- HADYEK)

AMAÇ

Madde 1- Bu Yönergenin amacı, Dokuz Eylül Üniversitesi'nde (DEÜ) ve müracaat durumunda diğer kurum ve kuruluşlarda bilimsel deneysel araştırma, test, sağlık hizmetleri uygulamaları, eğitim-öğretim amaçlı olarak kullanılacak tüm deney hayvanlarının barındırılmaları, üretilmeleri, doğadan izole edilmeleri, nakledilmeleri, deneylerde kullanılmaları ve üzerlerinde gözlem yapılması ile ilgili tüm süreçlerde etik bakımdan kabul edilebilir minimum standartları saptamak, etik ilkeler doğrultusunda görüş bildirmek, uygulamaların sınırlarını belirlemek ve araştırma önerilerini bu açıdan incelemek üzere oluşturulacak "Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu"nın (HADYEK) kuruluş ve çalışma esaslarına, yapılması planlanan işlemlerin sunulmasına, araştırma önerilerinin incelenmesine, uygulanmalarına izin verilmesine, uygulamaların izlenmesine ve gerektiğinde sonlandırılmasına ilişkin esasları belirlemektir.

KAPSAM

Madde 2- (1) Yönerge DEÜ' ve başvuru durumunda diğer kurum ve kuruluşlarda deney amacıyla kullanılacak hayvanların kullanımından önce alınması gereken izinleri, bu amaçla Dokuz Eylül Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunun oluşturulmasını, çalışma usul ve esaslarını, kurulun görevleri ile eğitim, denetim ve yükümlülüklerini kapsar.

2.) Bu Yönerge:

- a) Deneysel olmayan tarımsal uygulamaları,
- b) Deneysel olmayan klinik veteriner hekimliği uygulamalarını,
- c) Veteriner sağlık ürünlerine pazarlama yetkisi verilebilmesi için gereken klinik deneyleri,
- ç) Kayıtlı veya onaylı hayvancılık işletmelerinin yapmakla yükümlü olduğu uygulamaları,
- d) Birincil amacı bir hayvanın kimliklendirilmesi olan uygulamaları,

kapsamaz.

DAYANAK

MADDE 3- Bu Yönerge;

- 11.6.2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 7,8,9,11,25,31,36 ve 43 . maddelerine,
- 24 6. 2004 tarih ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 9. Ve 10 maddelerine,
- 18 3. 2010 tarihli 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanununa dayanılarak,
- 2010/63/EC sayılı Bilimsel Amaçlarla kullanılan Hayvanların Korunmasına dair Avrupa Birliği Direktifi ile ilgili hükümlerine,
- TC. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik (13 Aralık 2011 SALI, Sayı : 28141),
- TC. Orman ve Su İşleri Bakanlığından: Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (15 Şubat 2014 Resmî Gazete,Sayı : 28914),
- Laboratuvar Hayvanlarının Bakım ve Kullanılması Elkitabı (National Research Council, A.B.D.),

- Yaban Hayvanlarının Kullanıldığı Çalışmalarda Nesli Tükenmekte Olan Yabani Hayvan ve Bitkilerin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES), Vertebralılar Avrupa Kırmızı Bülteni (RDB),
- Avrupa Yaban Yaşamı ve Yaşam Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (BERN) ve ek sözleşmelerinde yer alan kural ve ilkelere uygun olarak hazırlanmıştır

TANIMLAR

Madde 4- Bu Yönerge’de geçen;

- a)** Bakanlık: TC. Orman ve Su İşleri Bakanlığını,
- b)** CITES Sözleşmesi: 20/6/1996 tarihli ve 22672 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmeyi,
- c)** Çalışma izni: Deney hayvanı kullanıcı, üretici ve tedarikçi kuruluşlara Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca verilen belgeyi,
- ç)** Deney: Bilimsel amaçlarla hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek her türlü prosedür veya prosedürler bütünü,
- d)** Deney hayvanı: Prosedürlerde kullanılan, serbest yaşayan veya çoğalan larva biçimleri, canlı kafadanbacaklılar ve normal fetal gelişimlerinin son üçte birlik döneminden itibaren memeliler dahil, insan olmayan herhangi bir omurgalı canlıyı,
- e)** Deney ünitesi: Hayvanlar üzerinde her türlü prosedür veya prosedürlerin gerçekleştirildiği, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığından çalışma izni bulunan birimleri,
- f)** Etik: Araştırmalarda kullanılacak hayvanlarla ilgili olarak insan ve hayvan yaşamını ilgilendiren bilimlerde yapılabilecek hareketlerin sınırları, hayvana yönelik yapılacak tutum ve davranışa yol gösterici evrensel kuralları,
- g)** Genel Müdür: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürünü,
- ğ)** Genel Müdürlük: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünü,
- h)** HADMEK: Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulunu,
- ı)** DEÜ-HADYEK: Dokuz Eylül Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunu,
- i)** Hayvan refahı birimi: Üretici, tedarikçi, kullanıcı ve araştırmaya yetkili kuruluşlarda kurulması zorunlu olan, hayvanların refahı ve bakımından sorumlu, veteriner hekim, veteriner sağlık teknikeri veya veteriner sağlık teknisyeni unvanına sahip en az bir kişiden, kullanıcı kuruluşlarda ise bu unvanlardan birine sahip bir kişiye ilaveten biri yerel etik kurul üyesi olmak üzere en fazla üç kişiden oluşan birimi,
- j)** İnsancıl öldürme metodu: Hayvanın kendi türüne has, en az fiziksel ve duyuşsal ağrı, eziyet ve sıkıntıya maruz kalacağı şekilde yaşamının sonlandırılmasını,
- k)** İn vivo deney: Canlı ortamda yapılan deneyi,
- l)** İyi laboratuvar uygulamaları: Klinik çalışmalar dışındaki sağlık ve çevre güvenliği çalışmalarının planlanması, yapılması, izlenmesi, kaydedilmesi, arşivlenmesi ve rapor edilmesi şartları ve yönetim usulleri ile ilgili kalite sistemini,
- m)** Kullanıcı: Hayvanları prosedürlerde kullanmaya yetkili olan kişiyi,
- n)** Kuruluş: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca çalışma izni bulunan, müstemilatı ile birlikte açık, kapalı, yarı açık, her türlü sabit ya da taşınabilir tesis, bina veya binalar grubunu,
- o)** Proje: Tanımlanmış bilimsel bir amacı olan ve bir ya da daha fazla prosedürü kapsayan iş programını,

ö) Prosedür: Hayvanların; doğurtulması, kuluçkadan çıkarılması ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyunun devam ettirilmesi süreçleri dahil, iyi veteriner hekimlik uygulamalarına uygun olarak bir iğnenin batırılmasının yarattığına eşit veya daha fazla acı, eziyet, ızdırap veya kalıcı hasara sebep olabilecek şekilde, bilinen veya bilinmeyen sonuçları olan, deneysel, diğer bilimsel veya eğitici amaçlarla kullanılmasını,

p) Sekreteryaya: Etik kurullarda gerekli koordinasyonu sağlayan, yazışmaları yapan ve kayıtları tutan kişi veya kişileri,

r) Tekniker: Lise öğrenimi üzerine iki yıl süreli Veteriner Sağlık Önlisans programlarından mezun olan kişiyi,

s) Teknisyen: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Tarım Meslek Lisesi Veteriner Sağlık Bölümü ile daha önce Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı olan Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Hayvan Sağlığı Memurları Okulu, Hayvan Sağlığı Memurları Meslek Lisesi okullarından herhangi birinden mezun kişiyi,

ş) DEÜ: Dokuz Eylül Üniversitesi

t) Tür: Ortak özellikler taşıyan ve kendi aralarında döllenerek üreyebilen akraba canlıları içeren biyolojik grubu,

u) 3R ilkesi: Mümkün olan her durumda, canlı hayvan yerine bilimsel açıdan geçerli başka alternatif bir yöntem ya da deneme stratejisinin uygulaması, proje hedeflerinden ödün vermeden kullanılacak hayvan sayısının olabildiğince azaltılması, hayvanlara acı, eziyet, ızdırap çektirecek ve kalıcı hasar yapacak prosedürlerin iyileştirilerek hayvan refahının artırılmasını, ifade eder. W.M.S Russell ve R.L. Burch tarafından 1959'da geliştirilen ve baş harflerinden dolayı 3R'ler olarak anılan Replacement: Yerine Koyma, Reduction: Azaltma ve Refinement: Arındırma ilkelerini ifade eder.

ü) Yetkili Kişi: Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde deney hayvanları yetiştiren ve barındıran birimlerle, Hayvan Kullanım Laboratuvarlarının sorumlusunu

DEÜ-HADYEK'in OLUŞUMU, ÜYELERİN NİTELİKLERİ ve ATANMASI

MADDE 5- (1) DEÜ-HADYEK oluşumu ve üyelerin nitelikleri

a) Hayvan deneyleri konusunda en az bir yıl deneyimli, kurum içinde deney hayvanı yetiştirilmesi, üretilmesi ve bakımından sorumlu ve deney hayvanları kullanım sertifikasına sahip tam gün ünitelerde çalışan bir veteriner hekimden,

b) Kurum içinde deney hayvanları ile çalışma yapan birimlerden birer temsilciden,

c) Kendisi ve birinci derece yakınları, hayvanlar üzerinde deneysel çalışma yapmayan ve kuruluş ile çıkar ilişkisi olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sivil bir üyeden,

d) Kurum ile çıkar ilişkisi olmayan sivil toplum kuruluşuna kayıtlı T.C. vatandaşı bir üyeden oluşur.

e) DEÜ-HADYEK'te görev alacak en az bir üyenin in vivo hayvan deneylerinde en az bir yıl tecrübeli ve doktora veya tıpta uzmanlık derecesine sahip olması gereklidir. DEÜ-HADYEK'te tıp veya veteriner hekim etiği uzmanlarının da bulunması tercih edilir. Kurum ve kuruluşlar ihtiyaçlarına ve idari yapısına göre DEÜ-HADYEK kompozisyonunu belirleyebilirler. DEÜ-HADYEK gerektiğinde başka alanların uzmanlarından görüş alabilir, toplantılara davet edebilir.

(2) DEÜ-HADYEK'e ATANMA ve GÖREV SÜRELERİ

a) Etik Kurul en az 5 en fazla 18 üyeden oluşur. Etik Kurul başkanı, vekili ve üyeleri 4 yıllığına rektör tarafından atanır. Görev süresi dolan üye tekrar rektör tarafından atanabilir.

b) Bir takvim yılı içerisinde izinsiz ve mazeretsiz 3 defa üst üste toplantıya katılmayan üyenin üyeliği düşer. Etik kurul başkanı ve veteriner hekim kurulda tam zamanlı çalışmak zorundadır.

c) Etik kurul sekreteryası rektör tarafından atanır ve başvuruların alınması, kurulun düzenli çalışması ve kararların arşivlenmesinden sorumludur. Etik kurul sekreteryası yukarıdaki görevler dışında başka görev üstlenemez, resmi ve yıllık izinleri kullanımı süresince yerine görev yapacak sekreteryanın bulunduktan sonra bu yasal izin haklarını kullanabilir.

DEÜ-HADYЕК'in ÇALIŞMA ŞEKLİ

MADDE 6- a) DEÜ-HADYЕК başkanın belirleyeceği gündemle ayda iki defa üyelerin en az üçte ikisinin katılımı ile toplanır.

b) DEÜ-HADYЕК toplantısında kararlar oy çokluğu ile alınır. Oy eşitliği halinde başkanın oyu yönünde karar verilir.

c) DEÜ-HADYЕК kuruluş bünyesinde kullanılan tüm deney hayvanlarına ilişkin kayıtlar, hayvan refahı biriminde görevli deney hayvanı yetiştirilmesi, üretimi ve bakımından sorumlu veteriner hekim tarafından tutulur veya tutturulur ve DEÜ-HADYЕК bu işlemleri kontrol eder. Söz konusu kayıtlarda temin edilen hayvanların sayıları, türleri, temin edildikleri yerler, kullanıcı kuruluşa geldiği tarih ve yapılan tüm işlemler bulunur. Bu kayıtlar en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.

d) DEÜ-HADYЕК, yapılacak başvuruları değerlendirmek için bir Türkçe ve İngilizce olarak 2 form hazırlar. Formda aşağıdaki bilgilerin bulunması zorunludur:

- (1) Proje adı.
- (2) Proje yürütücüsü adı, soyadı, unvanı, kurumu, bölümü, telefonu, E-posta adresi, imzası
Diğer araştırmacıların adı, soyadı, unvanı, kurumu, bölümü, projedeki görevi, imzası.
- (3) Prosedürün yapılacağı yer ve süresi.
- (4) Canlı hayvanlar üzerinde prosedür uygulayacakların eğitim sertifikaları.
- (5) Başvuru tarihi.
- (6) Proje önerisi.
- (7) Günlük dille yazılmış teknik olmayan proje özeti.
- (8) Hayvan temin edileceği yer, tahmini hayvan sayısı, türü ve yaşı/ ağırlığı.
- (9) Hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek işlemler.
- (10) Prosedürlerin sebep olacağı acı, eziyet, ızdırap(rahatsızlık düzeyi) ve kalıcı hasar düzeyi.
- (11) 3R+R; Replacement, Reduction, Refinement, Responsibility ilkesinin prosedürlerde uygulanma şekli.
- (12) Kullanılması planlanan anestezi, analjezi ve diğer ağrı kesici yöntemler.
- (13) Hayvanların yaşamları boyunca acı ve ızdırap çekmemesi ya da çektikleri ızdırabın azaltılması için alınacak önlemler.
- (14) Prosedürlerin sonlandırılmasında insancıl öldürme metodunun belirlenmesi.
- (15) Hayvan sayısını ve prosedürlerin sebep olacağı acı, eziyet, ızdırap ya da olası çevresel etkileri asgariye indirmek için uygulanacak deneysel veya gözlemsel stratejiler ile veri analiz usulleri.
- (16) Hayvanların birden fazla projede kullanılıp kullanılmayacağı.
- (17) Hayvanların barındırma, yetiştirme ve bakım şartları.
- (18) Projede yer alanların yetkinliği.
- (19) Taahhütname.

e) DEÜ-HADYЕК tarafından projelere azami beş yıl süre ile izin verilir, süre uzatımı talebi olması halinde, talebin gerekçelendirilmesi şartıyla ek süre verilebilir.

f) Bütün başvurular ve alınan kararlar, tarih ve sayı numarası verilerek kayıt altına alınır. Kayıtlar en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.

g) Başvurular, proje yürütücüsü tarafından Türkçe veya İngilizce form kullanılarak yapılır. Tez çalışmaları için yürütücü, danışman öğretim üyesidir.

ğ) DEÜ-HADYЕК yaptığı değerlendirme neticesinde uygun, düzeltilmesi gerekir, şartlı olarak uygun ya da uygun değildir şeklinde karar verir. Kararlar başvuru sahibine başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç kırk iş günü içinde yazılı olarak bildirilir. Bu süre proje değerlendirmesini de kapsar. Projenin karmaşıklığı veya birden çok bilim dalını ilgilendirdiği hallerde, Etik Kurul, sözü edilen süreyi bir defaya mahsus olmak üzere onbeş(15) iş gününü geçmeyecek şekilde uzatabilir. Uzatma sebebi ve süresi gerekçelendirilerek, süre sona ermeden proje yürütücüsü bilgilendirilir. Etik kurul, bir projenin yapılabilirliğini sınamak amacıyla az sayıda hayvan üzerinde ön deneylerin yapılmasını isteyebilir. Bu durumda kesin karar, “şartlı olarak uygun” kararı verilen projelerdeki usullere göre verilir.

h) Etik kurul üyelerine ait başvurular görüşülürken ilgili kurul üyesi görüşmelere katılamaz ve oy kullanamaz.

ı) Bir proje hakkında “Düzeltilmesi gerekir” kararı verilen projeler, düzeltildikten sonra tekrar değerlendirilir. “Şartlı olarak uygun” kararı verilen projeler, etik kurul tarafından belirlenecek bir süre boyunca, DEÜ-HADYЕК üyesi veya hayvan refahı birimi tarafından izlenip, istenen şartların yerine getirilip getirilmediği değerlendirildikten sonra uygun ya da uygun değildir şeklinde karara bağlanır ve proje ile ilgili DEÜ-HADYЕК’e rapor verilir. Hayvan refah biriminin çalışma usul ve esasları Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığının çıkarmış olduğu 28141 sayılı Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğe göre düzenlenir.

i) İzin verilen projelerde hayvan refahını olumsuz etkileyecek herhangi bir değişiklik olup olmadığı DEÜ-HADYЕК tarafından denetlenir. DEÜ-HADYЕК, onaylanan projeye uyulmaması durumunda, verilen ETİK ONAY iptal edilir. Etik onayın iptal edilmesi durumunda; hayvan refahı birimi tarafından, projede kullanılan veya kullanılması öngörülen hayvanların refahının olumsuz yönde etkilenmemesi gerekli koşullar düzeltilerek sağlanır.

j) DEÜ-HADYЕК onayı alındıktan sonra projedeki ve çalışmaya katılacak kişilerdeki değişiklikler projedeki tüm araştırmacıların onayı alındıktan sonra yürütücüsü tarafından DEÜ-HADYЕК’e yazılı olarak bildirilir ve onayı alınır.

k) Aşağıdaki müdahaleler etik kurul’un iznine tabi değildir:

- (1)** Teşhis ve tedavi amaçlı klinik uygulamalar.
- (2)** Ölü hayvan veya dokusu, mezbaha materyalleri, atık fetuslar ile yapılan prosedürler.
- (3)** Süt sağma.
- (4)** Dışkı veya altlık örneği toplama.
- (5)** Sürüntü ile örnek alma.

l) Tür tanımlama ile ilgili doğadan yaban hayvanı kullanılmasında Genel Müdürlükten alınan izin, DEÜ-HADYЕК izni yerine geçer.

m) Saha araştırmalarının birden fazla ilde yürütülmesi halinde sadece bir yerin etik kurul onayının alınması yeterlidir.

n) Kayıtlar, Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurul-HADMEK ve Bakanlığın denetimine açık tutulur.

o) DEÜ-HADYЕК, gerektiğinde konusunda deneyimli uzmanların yazılı görüşlerini alabilir veya DEÜ-HADYЕК toplantısına davet ederek sözlü veya yazılı görüş isteyebilir.

DEÜ-HADYЕК'in GÖREVLERİ

MADDE 7- a) Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin hükümlere göre HADMEK'in belirlediği etik ilkeler ve iyi laboratuvar uygulamaları çerçevesinde DEÜ-HADYЕК çalışma usul ve esasları hakkında yönerge hazırlamak.

b) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm işlemlerin etik yönden kabul edilebilir sınırlarını belirleyerek yapılacak işlemlere ilişkin protokolleri onaylamak veya gerekçeli olarak red etmek.

c) Kurum içinde deney hayvanı kullanılması sürecinin 3R+R ilkelerine ve etik kurallara uygun olarak sürdürülmesini denetlemek, bu amaçla gerekli düzenlemeleri yapmak.

d) Deney hayvanları üzerinde yapılacak işlemlerin onaylanmış protokole uygun olarak yapılmasını sağlamak, gerektiğinde sonlandırmasına karar vermek.

e) Deney hayvanlarıyla çalışacak personelin gerekli eğitimi almasını sağlamak ve deney hayvanı kullanım sertifikası bulunması şartıyla hayvan deneyleri yapılmasına izin vermek. Bu amaçla gerektiğinde sertifika programları düzenlemek.

f) Deney hayvanlarının üretim, yetiştirme, barındırma ve nakil şartları ile deneylerin yapıldığı laboratuvar şartları ve ekipmanının etik yönden uygun olup olmadığını denetlemek.

g) Deney hayvanı kullanımı ile ilgili olarak istatistiki veri tabloları ile yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak HADMEK'e sunmak.

ğ) Deneysel çalışmalar sonunda ortaya çıkan atıklar ve tıbbi atıkların 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesince bertarafını sağlamak.

h) 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun ve ilgili mevzuatın getirdiği hükümler çerçevesinde, deney hayvanlarının kayıt altına alınmalarını ve izlenebilmelerini sağlamak.

ı) Düzenlenecek eğitim sertifika programlarını otuz gün önce HADMEK'e bildirmek.

i) Düzenledikleri sertifika eğitim programları ve eğitim sonunda başarılı olarak sertifika alan kursiyerler ile ilgili bilgileri HADMEK'e bildirmek.

j) Deneyde kullanılan hayvanların, prosedür sonrası sahiplendirilmesi veya çiftçilik sistemine iadesinde sakınca görülüp görülmediği hakkında karar vermek.

DEÜ-HADYЕК'in YETKİLERİ VE ÇALIŞMA İLKELERİ

Madde 8. DEÜ-HADYЕК aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda çalışır;

a) Bilimsel araştırmalarda ve eğitimde kullanılması zorunlu olan deney hayvanlarına kötü muameleleri engellemek.

b) Deney hayvanlarının gereksiz kullanımını engellemek.

c) Ağır acı, stres ya da buna denk eziyet veren deneylerde bir hayvanın bir defadan fazla kullanılmamasını, zorunlu olarak kullanılması gerekiyorsa bunun sağlam bilimsel gerekçelere dayandırılmasını sağlamak.

ç) Eğitim amaçlı kongre, konferans ve seminerlerde ağrı ve acı veren deneylerin yapılmamasını sağlamak.

d) Bilimsel açıdan güvenilir verinin, hayvanlara mümkün olduğu kadar az acı çektirerek ve onları en az strese sokarak elde edilmesini sağlamak.

e) Araştırmalar süresince kullanılan deney hayvanlarına, türüne uygun şartlar hazırlamak ve en iyi fizyolojik, davranışsal ve çevresel şartların teminini sağlamak.

f) Uygun şekilde eğitilmiş personel tarafından uygun şartlarda deney hayvanı bakımını sağlamak.

g) Canlı hayvanlarda yapılacak deney amaçlı çalışmaların sorumlu veteriner hekim gözetiminde yapılmasını sağlamak.

ğ) Araştırmacılar tarafından, deneylerin hangi durumlar yerine getirildiğinde sonlandırılacağına dair insani son noktaların belirlenmesini sağlamak.

h) Araştırılan bilginin elde edilmesinde geçerliliği kanıtlanmış alternatif yöntemler varsa hayvan deneylerini etik olarak uygun görmemek ve daha önceden ayrıntılı olarak yapılmış deneylerin tekrar edilmesine engel olmak.

ı) Deney için en uygun hayvan türü ve yöntemin seçilmesini ve bilimsel olarak anlamlı sonuç verebilecek en az sayıda hayvan kullanılmasını sağlamak.

i) Deney hayvanlarına gereksiz acı ve ağrı verecek deneylerde uygun bir anestezi usulünün uygulanmasını ve araştırmalarda uygun ağrı kesici ve anestezi kullanılmasını sağlamak.

j) Anestezinin, hayvan için deneyin kendisinden daha fazla travmatik olması ve deneyin amacına uygun olmaması durumunda yapılmasını engellemek.

k) Deneyin etik ilkelere göre ve amacına uygun olması için veteriner hekim kararı ile;

(1) Anesteziden çıktığında önemli oranda acıya maruz kalacak olan hayvanın ağrı kesici ile tedavi edilmesini, tedavi edilmesi mümkün değilse insancıl bir metotla öldürülmesini,

(2) Deney hayvanının araştırma sürecinde ya da sonunda hayatına son verilmesi işlemlerinin uygun gerekçelerle yapılmasını,

(3) Şiddetli ve sürekli ağrı çeken veya normal hayatını sürdüremeyecek duruma gelen deney hayvanları ile sağlığı ve çevresi için risk oluşturabilecek deney hayvanlarının insancıl bir metotla yaşamalarına son verilmesini, sağlamak.

l) Araştırmada kullanılan ve yaşamalarını sürdüren deney hayvanlarına, deney sonunda sağlıklı yaşam şartlarının teminini sağlamak.

m) Hayvanları ağır ve uzun süreli acıya maruz bırakacak deneylerin yapılmasına, etik ilkeler ile araştırmadan elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı dikkate alınarak karar vermek.

n) Bilimsel hedeften uzaklaşmadığı ve hayvanın refahının bozulmadığı sürece hayvanlar üzerinde birden fazla uygulama yaparak, deneyde kullanılan hayvanların sayısını azaltmak.

o) Deneyde kullanılarak ölen hayvanların doku ve organlarının paylaşılması kapsamında diğer başvurularda değerlendirilmesini sağlamak.

ö) Uzun süreli olması muhtemel şiddetli acı, eziyet ve ızdırapla sonuçlanan ve düzeltilmesi mümkün olmayan uygulamalardan kaçınmak.

p) Yalnızca kendi bünyesindeki hayvan refahı biriminin denetiminde gerçekleştirilecek prosedürlere izin vermek.

r) Onay verilen projelerde, içerikte ve çalışmaya katılacak kişilerde yapılacak değişiklikleri takip etmek ve gerekli izinlerin alınmasını sağlamak.

DENEY HAYVANLARI VE ARAŞTIRMALARA İLİŞKİN UYGULAMALAR

DENEY HAYVANLARI

MADDE 9- (1) DEÜ-HADYEK'e başvuran çalışmalarında kullanılacak hayvanlara ilişkin hususlar:

a) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm prosedürlerin DEÜ-HADYEK tarafından onaylanmış olması zorunludur.

b) DEÜ-HADYEK tarafından yapılan düzenlemelere uygun olarak alınmış bir genel veya özel istisna olmadıkça, deneylerde kullanılacak;

- (1) Fare (*Mus musculus*),
- (2) Sıçan (*Rattus norvegicus*),
- (3) Kobay (*Cavia pocellus*),
- (4) Suriye (altın) hamsteri (*Mesocricetus auratus*),
- (5) Çin hamsteri (*Cricetulus griseus*),
- (6) Moğolistan gerbili (*Meriones unguiculatus*),
- (7) Tavşan (*Oryctolagus cuniculus*),
- (8) Köpek (*Canis familiaris*),
- (9) Kedi (*Felis catus*),
- (10) İnsan dışı primatların bütün türleri
- (11) Kurbağa [*Xenopus (laevis, tropicalis)*, *Rana (temporaria, pipiens)*],
- (12) Zebra balığı (*Danio rerio*),

türlerinin ve deneyde kullanılacak tüm hayvanların kayıtlı yasal deney hayvanı üreticisi ve tedarikçilerinden alınmış olması şartı aranır.

c) Kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta başıboş olanları, deneylerde kullanılmaz. Ancak, hayvanların sağlık ve refahı ile ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulması, çevre, insan ve hayvan sağlığına karşı ciddi tehlike oluşturması ve çalışmanın amacının sadece başıboş hayvan kullanılarak gerçekleştirilebileceğine dair bilimsel gerekçeler sunulması hallerinde bu hayvanlar deneylerde kullanılabilir.

ç) İnsan dışı primatların deneylerde kullanılmasına, istisnai durumlarda ve prosedürün amacının insan dışı primatlar dışında bir tür kullanılarak gerçekleştirilemeyeceğine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa izin verilir.

d) Büyük kuyruksuz maymunlar deneylerde kullanılamaz.

e) Ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde nesli tehlike altında olan ve korunan türler ile CITES Sözleşmesinin Ek-1 Listesindeki türlerin kullanılmasına aşağıda belirtilen durumlarda izin verilir:

- (1) Prosedür, 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendi ile (c) ve (d) bentlerinde belirtilen amaçlardan birine sahipse.
- (2) Prosedürün amacının söz konusu türlerin dışındaki türler ile gerçekleştirilemeyeceğine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa.

f) Doğadan alınmış yaban hayvanı üzerinde yapılacak deney bir bilimsel gerekçeyle; ancak diğer hayvanların deneyin amacı bakımından yeterli olmaması halinde onaylanır. Bu konuda yapılan çalışmalarda DEÜ-HADYEK onayından sonra Genel Müdürlükten izin alınır.

ANESTEZİ VE ANESTEZİ UYGULANMASI, ÖLDÜRME VE DENEYLERDE ŞİDDET SINIFLANDIRMASI İLE İLGİLİ İŞLEMLER

MADDE 10- Anestezi ve anestezi uygulanması, öldürme ve deneylerde şiddet sınıflandırması ile ilgili işlemler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca 13/12/2011 tarihli ve 28141 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan DeneySEL ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğin 21 inci ve 22 nci maddeleri ile Ek-8 ve Ek-9’a göre yapılır.

HAYVANLARIN DENEYLERDE TEKRAR KULLANIMI

MADDE 11- (1) Daha önce bir ya da birkaç deneyde kullanılan bir hayvanın tekrar kullanılmasına aşağıdaki durumlarda izin verilir:

- a) Daha önceki deneylerin gerçek şiddeti “hafif” veya “orta” ise.
- b) Hayvanın genel sağlık durumu tamamen eski haline dönmüşse.
- c) Yeni deney “hafif”, “orta” veya “düzelmaz” olarak sınıflandırılmışsa.
- ç) Hayvan üzerinde daha önce gerçekleştirilen prosedürleri değerlendirebilecek bir veteriner hekim tarafından uygun bulunmuşsa.

(2) İstisnai durumlarda, (a) bendini uygulama dışı bırakacak şekilde ve hayvanın veteriner hekim tarafından muayene edilmesinden sonra, hayvanın şiddetli acı, ızdırap veya eşdeğerini içeren bir deneyde birden fazla kullanılmaması şartıyla bir hayvanın tekrar kullanılmasına izin verilebilir.

DENEYİN SONLANDIRILMASI

MADDE 12- (1) Deneyle ilgili olarak daha fazla gözlemin yapılamayacağı hallerde ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyları ve nesilleri artık takip edilmiyorsa veya sürekli devam eden bir şekilde iğne batırılmasına eşdeğer ya da daha fazla acı, eziyet, ızdırap ve kalıcı hasar yaşaması bekleniyorsa deney sonlandırılır.

(2) Deneyin sonunda, bir hayvanın yaşamaya devam etmesine dair karar bir veteriner hekim tarafından alınır. Bir hayvanın yaşatılmaya devam etmesi durumunda, sağlık durumuna uygun bakım ve barınma hizmeti sağlanır. Hayvan orta veya şiddetli acı, eziyet, ızdırap ve kalıcı hasar ile yaşamaya devam ediyorsa yaşamına son verilir.

PROJELERİN BAŞVURULARI

MADDE 13- DEÜ-HADYEK’e kabul edilecek projeler:

- a) DEÜ’de görevli akademik personelin yapacağı her türlü deney hayvanı araştırma ve tez (uzmanlık, bilim uzmanlığı ve doktora) projeleri,
- b) Bir yöntem öğrenilmesi ve el alıştırmaları için yapılacak testler ve çalışmalar,
- c) DEÜ’nin bir merkez olarak katıldığı çok merkezli araştırma projeleri
- d) Başka kurum ve kuruluşların araştırmacıların DEÜ Deney Hayvanları Laboratuvarında yapacakları çalışmalar.

Üniversitemiz dışından deney hayvanı laboratuvarımızdan yararlanmak için araştırma projesi verilmesi olasıdır. Ancak bu araştırmacılara üniversitemizden bir sorumlu araştırmacı öğretim üyesi dahil edilmesi gerekmektedir.

Kurula başvurular, “Deney Hayvanları Etik Kurulu Başvuru Formu” doldurularak DEÜ-HADYEKİ sekreterliğine yapılır. Başvuruların, tez çalışmalarında yürütücü sıfatıyla danışman öğretim üyesi, diğer araştırma projelerinde ise proje yürütücüsü tarafından yapılır. Üniversite dışından yapılacak başvurular ise proje yürütücüsünün kendi kurumundan alacağı resmi üst yazı ile yapılır.

BAŞVURU SAHİPLERİNİN SORUMLULUKLARI

Madde 14- Kurula başvurularda kişisel beyan esastır, başvuranlar taahhüt formu imzalar.

- a) Başvuru formlarında verdikleri bilgilerin doğruluğunu kabul ederler.
- b) DEÜ-HADYEK onayı olmadan deneylere başlamayacaklarını taahhüt ederler.
- c) Deney hayvanlarında yapılacak işlemleri başvuru formunda belirtilen hususlara uygun şekilde yapmayı ve DEÜ-HADYEK’in çalışmalarını izlemek istemesi durumunda çalışma düzenlerini DEÜ-HADYEK üyelerine açmayı kabul etmiş olurlar. DEÜ-HADYEK onayından sonra araştırma projesinde yapılan değişiklikler DEÜ-HADYEK’e yazılı olarak bildirilmeli ve onay alınmalıdır.

d) Başvuruların planlanan ilk toplantıda gündeme alınabilmesi için, ilan edilmiş toplantı gününden en az 5 (beş) iş günü öncesinde başvurunun yapılmış olması gerekmektedir.

e) Dokuz Eylül Üniversitesi personeli olmayanların Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yapacakları çalışmalar için çalışmanın yapılacağı birimden alınmış izin belgesini başvuru belgelerine eklemeleri zorunludur.

f) Başvuruların, tez çalışmalarında "Yürütücü" sıfatıyla "Danışman Öğretim Üyesi" tarafından, diğer araştırma projelerinde ise doktora veya eşdeğer dereceye sahip öğretim görevlisi/üyeleri statüsündeki "Araştırma Yürütücüsü" tarafından yapılması gereklidir. Saha ya da klinik çalışmalar için yapılacak başvurulara, hayvan sahiplerinden alınmış olan izin belgelerinin eklenmesi zorunludur.

PROJE BAŞVURUSUNDA ARANACAK ÖZELLİKLER ve PROJE FORMATI

MADDE 15- (1) Araştırma projesi, yapılacak çalışmanın amacını, tasarımını, yöntemini, istatistiksel yönleri ve örgütlenmesini tanımlamalıdır.

Projeler bilimsel kriterlere uygun olarak 4-6 sayfayı geçmeyecek şekilde hazırlanır. Araştırma adı, türü (deneysel, ön çalışma, tez çalışması vb) araştırmacıların adı, görev yerleri, iletişim adresi ilk sayfada olmalıdır.

(2) Proje formatı

Başvuru formunun doldurulması:

Başlık sayfası: Proje ismi / Katılan araştırmacıların kurumu, görevi ve imzaları/ Araştırmanın Türü ve yürütücünün iletişim bilgileri/Anabilim Dalı vb.

Proje Başlığı: Projenin tamamını tanımlayan kısaltma ve jargonlardan uzak, kısa, açık ve bilimsel olmalıdır.

Proje Özeti: Amaç, materyal-metot, tahmin edilen hasar ve faydalar ile kullanılan hayvanların tür ve soy özellikleri, projenin hedefleri, 3R+R ilkesine uygun olarak yazılmalıdır.

Giriş: Projenin yapılma gerekçesi ve ilgili literatür bilgileri ayrıntılı bir şekilde verilmelidir. Literatürler kullanım sırasına göre metin içinde yerleştirilmelidir.

Amaç: Projenin temel hipotezini yansıtan amacı net ve kısaca yazılmalıdır

Yöntem: Araştırma dizaynı, deney grupları ve oluşturulma gerekçesi, ilaç dozları, ilaçların verilme yolu, ilaçların nereden temin edildiği, varsa literatürü, alınacak biyolojik örneklerin miktarı, örnekleme ve saklama şekli, yapılacak değerlendirme ve test yöntemlerinin literatür desteği ile ayrıntılı bir şekilde verilmesi, uygun istatistik yöntemin seçilmesi, hayvanlar üzerinde yapılacak cerrahi prosedür, post-operatif bakım, laboratuvar bulguların değerlendirme yöntemlerinin kısaca açıklanması, hayvan temin edilen yer, hayvanların barındırılma şartları ve deney yapılacak laboratuardan izin belgesi, deney sonlandırma yöntemi, zamanı, kafesleme, gerekli malzeme ve gereçlerin elde edildiği firmalar gibi detaylı teknik bilgi verilmelidir.

Projenin getireceği yenilikler: Projenin literatüre getireceği yenilikler ve katkılar kısaca belirtilmelidir.

Kaynaklar: Kullanım sırasına göre metne yerleştirilerek ve proje sonunda Index Medicus formatına göre yazılmalıdır.

Hazırlanan projeler; proje yürütücüsünün dilekçesi ile DEÜ-HADYEK'e başvurulur.

İlk başvuruda bulunması gerekenler:

- ✓ 1 Adet Başvuru Dilekçesi,
- ✓ 3 Adet DEÜ-HADYEK Etik Kurul Başvuru Formu (1 ıslak imzalı, 2 nüsha fotokopi)
- ✓ 3 Adet Deney hayvanı Kullanımı Sertifikası (Hayvan manüplasyonunu görevli araştırmacının)

- ✓ 3 Adet DEÜ-HADYЕК taahhütnamesi(1 ıslak imzalı, 2 nüsha fotokopi)
- ✓ 1 Adet DEÜ-HADYЕК Başvuru formunun elektronik ortamda kaydedilmiş örneği
- ✓ 3 Adet Projeye dayanak olan (hipotez, gereç ve yöntemi destekleyen) temel literatürlerin fotokopisi
- ✓ Araştırma bütçesinde firma desteği sağlanacak ise çıkar- ilişki belgesi eklenmelidir.
- ✓ DEÜ-HADYЕК'e BAŞVURU aşamasında;

i. İlgili formlar/belgeler (EK-1, EK-2, EK-3) Üniversite (www.deu.edu.tr) web sayfasında yayınlanan "Akademik Birimler" / "Etik Kurullar" sekmesinden temin edilir.

ii. İlgili formlar/belgeler eksiksiz olarak doldurularak DEÜ-HADYЕК Sekretaryasına teslim edilir. Bu belgeler:

- a. Başvuru dilekçesi Örneği (EK-1)
- b. Taahhütname Örneği(1 ıslak imzalı, 2 nüsha fotokopi) (EK- 2)
- c. Proje Başvuru Formu üç nüsha (1 ıslak imzalı, 2 nüsha fotokopi) olmalıdır.
- d. Çıkar İlişkisi Belgesi Örneği (EK-3) eksiksiz olarak doldurulur.
- e. Araştırmayı destekleyen 3 adet literatür
- f. Proje Başvuru Formu ve ilgili eklerin yüklendiđi CD
- g. Deney hayvanı Kullanımı Sertifikası (Hayvan manüplasyonunu görevli araştırmacının-3 Adet)

PROJELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ ve KARAR VERİLMESİ

MADDE 16- (1) Projeler aşağıda belirtilen kriterlere göre değerlendirilir.

- a) Bilimsel, eğitim veya yasal gerekçeleri,
- b) Hayvan kullanımı gerekçeleri,
- c) Prosedürlerin mümkün olan en insani ve çevreye duyarlı şekilde gerçekleştirilmesi
- ç) Tahmin edilen bilimsel faydaları ve eğitim yönünden değeri,
- d) 3R+R ilkesine uyumu,
- e) Prosedür şiddetinin sınıflandırılması,
- f) Elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı,
- g) Öldürme yöntemi, işlemler, anestezi, tekrar kullanım, bakım-barınma koşullarının mevzuata uygunluğu
- ğ) Geriye dönük değerlendirme yapılmasına ve zamanlamasına karar verilmesi,

(2) DEÜ-HADYЕК tarafından proje değerlendirmesini yapacak kişilerin; 3R+R ilkesi, deney tasarımı, hayvan deneyleri veya hayvan bakım ve beslenmesi konusunda yetkin olmasına göre seçilmesine dikkat edilir.

(3) Proje değerlendirmesi şeffaf olmalıdır. Fikri mülkiyet haklarının ve gizli bilgilerin korunması için, proje değerlendirmesi tarafsız bir şekilde gerçekleştirilir.

(4) Uygun başvurular için DEÜ-HADYЕК üyelerinden biri raportör olarak atanır. Raportör projeyi inceler ve toplantıda kurul üyelerine değerlendirmesini açıklar. Kurulda proje tartışılır. Kurul gerekli görürse, çalışmayı yapmak isteyen araştırmacıyı toplantıya çağırarak soruları ve açıklama gereken noktaları sorabilir.

(5) DEÜ-HADYЕК, yaptığı değerlendirme sonucunda proje hakkında yapılması uygun, düzeltilmesi gerekir, koşullu olarak uygun, ya da yapılması uygun değildir şeklinde karar verir. Etik Kurul üyelerinin isimleri olan projelerde ilgili kurul üyesi oy kullanamaz. Düzeltilmesi gerekir kararı verilen başvurular, başvuru sahibi tarafından düzeldikten sonra, Etik Kurulda tekrar değerlendirilir. Koşullu olarak uygun kararı verilen projeler Etik Kurul tarafından belirlenecek belli bir süre boyunca izlenip, istenen koşulların yerine getirilip getirilmediği değerlendirildikten sonra uygun ya da uygun değildir şeklinde karara bağlanır.

(6) Etik Kurul onayları 5 yıl için verilir. Bu süre içinde onaylar geçerlidir. Bu süre içinde bitirilemeyen projeler için ek süre talep edilebilir.

(7) Araştırma protokolünde, Etik Kurul onayından sonra yapılmak istenen değişikliklerin Etik Kurula yazılı olarak bildirilmesi ve onayının alınması zorunludur. Etik kurulun onayı alınmaksızın hiçbir protokol değişikliği uygulanamaz. Çalışmada etik kurulca onaylanmamış protokol değişikliklerinin uygulanması durumunda çalışma durdurulur.

(8) Dokuz Eylül Üniversitesi birimlerinde, Dokuz Eylül Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurul Yönergesi Madde 1’de yer alan etkinliklerle ilgili uygulama yapacak olan tüm araştırmacılar yazılı olarak başvurarak DEÜ-HADYЕК onayı almak zorundadırlar.

(9) DEÜ-HADYЕК Yönergesi Madde-1’de yer alan etkinliklerle ilgili araştırmalara ilişkin ulusal ya da uluslararası nitelikli her türlü bilimsel yayında “Etik Kurul Onayı Alınmıştır” veya “Etik Kurul İlkelerine Uyulmuştur” ifadesine yer verilmek zorundadır.

(10) Etik Kurul onayı alınmadan DEÜ-HADYЕК Yönergesi Madde- 1’de yer alan etkinliklerle ilgili araştırmalara ilişkin ulusal ya da uluslararası nitelikli her türlü bilimsel yayında yer alacak olan “Etik Kurul Onayı Alınmıştır” veya “Etik Kurul İlkelerine Uyulmuştur” beyanından doğabilecek etik sorunların tüm sorumluluğu, yayının yazar / yazarlarına aittir.

GERİYE DÖNÜK DEĞERLENDİRME

MADDE 17- (1) DEÜ-HADYЕК’e bildirilen dokümanlara göre geriye dönük aşağıdaki hususlar değerlendirilir:

- a) Projenin amaçlarına ulaşıp ulaşılamadığı.
- b) Kullanılan hayvan türlerinin sayısı, hayvanlara verilen zarar ve prosedürlerin şiddeti.
- c) 3R+R prensibinin uygulanmasına katkıda bulunabilecek unsurlar.

(2) İnsan dışı primatların kullanıldığı tüm projeler ve uzun süreli ve iyileştirilemeyen şiddetli ağrı, eziyet ve ızdırap içeren prosedürler de dahil “şiddetli” olarak sınıflandırılan prosedürleri içeren projeler geriye dönük değerlendirmeye tabi tutulur.

(3) İkinci fıkra hükümleri dışındaki projeler geriye dönük değerlendirmeden muaf tutulabilir.

DENEY HAYVANI İLE UĞRAŞACAK PERSONELİN EĞİTİMİ

MADDE 18- DEÜ-HADYЕК, bu Yönergenin 7/e maddesi gereği deney hayvanı ile çalışacak kişilerin ehil olup olmadıklarını belirler, TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yayımlanan yönetmelikte belirtilen nitelikte eğitim alanlara “Deney Hayvanı Kullanım Sertifikası” verir. Deney hayvanı kullanıcıları, sertifika almadan bu hayvanlar üzerinde deney, eğitim, test amacıyla işlem yapamaz ve çalışma mekanlarında bu hayvanları barındıramazlar. Kurulun onayına sunulan çalışmalarda deney hayvanı kullanan kişinin kullanım sertifikası bulunmaması halinde kurulca çalışmaya onay verilmez. “Deney Hayvanı Kullanım Sertifikası” almak için kurula başvuranların aşağıdaki şartları taşımaları gereklidir.

a) Madde 19’da belirtilen teorik ve uygulamalı derslerin işlendiği en az 80 saat süreli eğitim almış olmak,

- b) Alınan eğitime devamın zorunlu olduğunu ve eğitimin en az %80'ine devam ettiklerini kanıtlamak,
c) Eğitimin sonunda bir sınava girip başarılı olduklarını (70/100 puan) belgelemek.

MADDE 19- Deney hayvanı kullanım sertifikası alacaklar asgari olarak aşağıda belirtilen konularda eğitim almak zorundadır.

Deney Hayvanları Kullanımına Ait Eğitim Sertifikası Programı

Konu adı	Ders Saati			Verecek kişinin niteliği
	A Kategorisi		B Kategorisi	
	Hayvan bakıcıları ve diğer yardımcı personel A1	Teknisyen ve Teknikerler A2	Araştırmacılar	
Mevzuat	1	1	2	Bu konuda uzman kişiler
Deney hayvanlarının anatomisi, fizyolojisi, histolojisi ve biyokimyası	3	5	3	En az yüksek lisans diplomasına sahip (Tıp Fakültesi, Veteriner Fakültesi veya Biyoloji Bölümünden), bu konuda deneyimli veya eğitim sertifikalı kişiler
Hayvan deneyleri etiği	2	2	2	
Alternatif yöntemler	0	2	4	
Tutuş teknikleri	5	3	3	
İlaç verme ve enjeksiyon teknikleri	0	3	3	
Kan ve örnek alma teknikleri	0	3	3	
Anestezi – ötenazi teknikleri	1	3	3	
Laboratuvar işletmesi	1	1	1	
Temel laboratuvar güvenliği ve temizlik (Çevre, ekipman, kafesler ve hayvanlarla ilgili her türlü yardımcı materyal: tanım, kullanım ve bakım, temizlik, hijyen, atıkların kontrolü)	6	6	6	
Deney hayvanlarının üretimi	2	2	2	
Deney hayvanlarının beslenmesi	2	2	1	
Hayvan hastalıkları (mikrobiyolojik, virolojik, parazitolojik)	2	2	2	
İş sağlığı ve güvenliği	2	2	2	
TOPLAM	31 saat*	40 saat**	40 saat**	

(*)Hayvan bakıcıları ve diğer yardımcı personel; Hayvan Deneyleri Etik Kurulları' nın Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin 18. Maddesi (ğ) fıkrasına uygun olarak 80 saatlik eğitimin geri kalan 49 saatini deney hayvanları laboratuvarında tatbiki çalışmalarla tamamlar.

(**) Araştırmacılar, tekniker ve teknisyenler, Hayvan Deneyleri Etik Kurulları' nın Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin 18. Maddesi (ğ) fıkrasına uygun olarak 80 saatlik eğitimin geri kalan 40 saatini bu konuda tatbiki çalışmalarla tamamlar.

Hangi derslerin ya da etkinliklerin sertifika almak için gerekli koşulları sağladığına, yapılacak inceleme sonucu DEÜ-HADYЕК karar verir ve Üniversite çapında ilan eder. Değişim programları ya da karşılıklı işbirliği anlaşmaları ile başka kurumlara giden ve yönergede belirtilen nitelikte oldukları belgelenen eğitimler de dikkate alınır.

SON HÜKÜMLER

GİZLİLİK

Madde 20- Etik Kurul yazışmaları gizli olup, ilgili mevzuat ve Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'te belirtilen yetkili kurumlar dışında üçüncü şahıslara bilgi verilemez.

GEÇİCİ MADDE

Madde 21- Yeniden DEÜ-HADYЕК oluşturuluncaya kadar mevcut DEÜ- HADYЕК görevine devam eder.

YÜRÜRLÜK

Madde 22- Bu Yönerge, HADMEK tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer. Bu Yönergenin kabulü ile bir önceki Yönerge yürürlükten kalkar.

YÜRÜTME

Madde 23- Bu Yönerge hükümleri DEÜ Rektörü tarafından yürütülür.